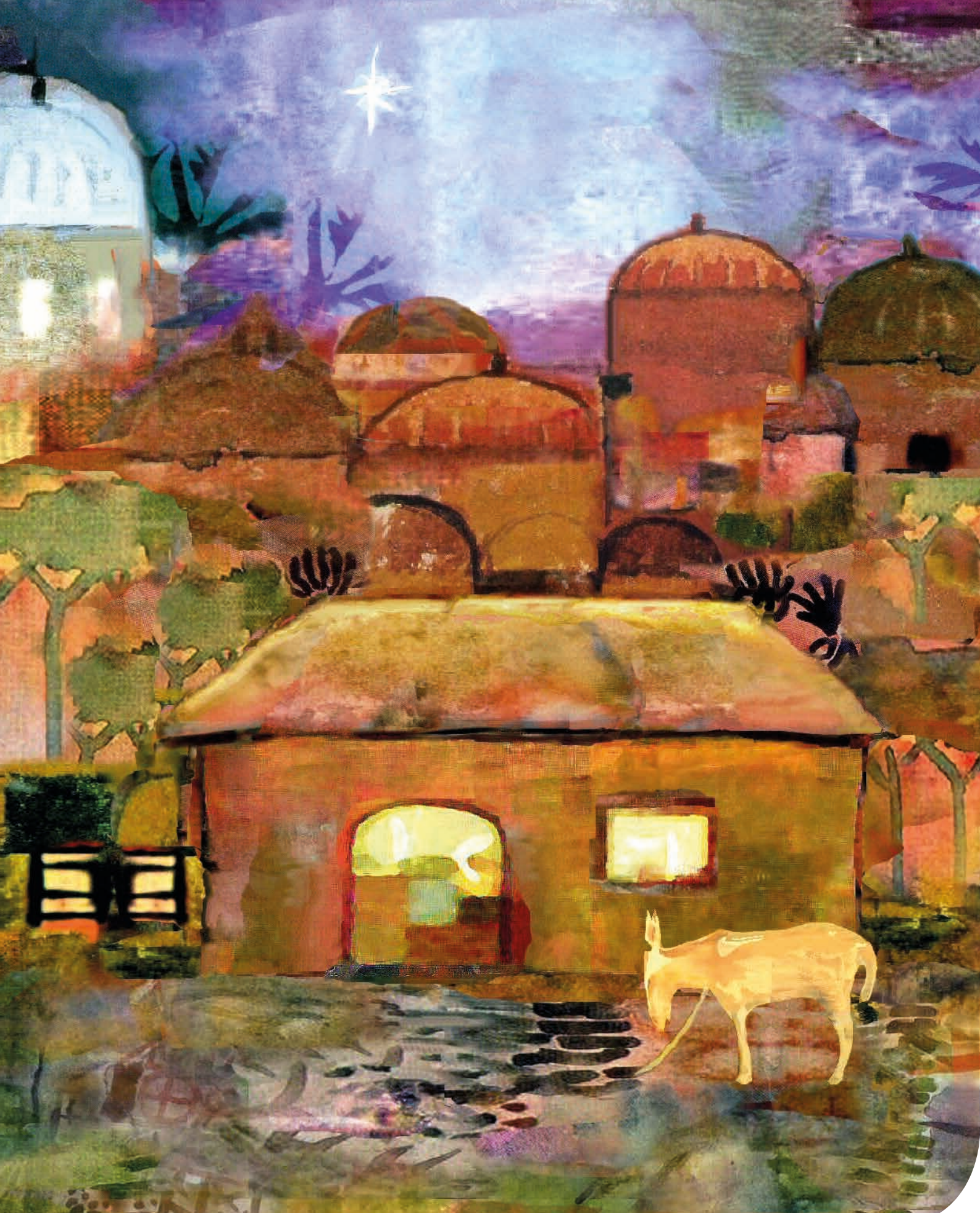






STAL, KRIBBE OS EN EZEL

• door Gerard Kramer

OF WE HET NU WILLEN OF NIET, IN DECEMBER IS DE KANS DAT WE DE GESCHIEDENIS VAN DE GEBOORTE VAN DE HEER JEZUS LEZEN, GROTER DAN IN DE ANDERE MAANDEN. VEEL MENSEN DENKEN DAARBIJ STANDAARD AAN ENKELE VASTE ATTRIBUTEN, ZOALS EEN STAL, EEN KRIBBE, EEN OS EN EEN EZEL. DEZE KOMEN DAN OOK STEEVAST VOOR IN DE KERSTSTALLEN DIE MET NAME IN KATHOLIEKE STREKEN WERELDWIJD WORDEN AANGETROFFEN. WORDEN DIE ATTRIBUTEN OOK ALLEMAAL IN DE BIJBEL GENOEMD? VOOR VELEN MENSEN IS HET EEN MERKWAARDIGE ONTDEKKING DAT SLECHTS ÉÉN VAN DE GENOEMDE ZAKEN IN DE BIJBEL VOORKOMT.



De stal

Het zal u misschien verbazen, maar geen van de evangelisten die over de geboorte van de Heer Jezus schrijven, maakt melding van een stal. Maar er staat toch in een bekend lied 'U werd geboren in een stal'? Ja, dat klopt, maar de Schrift zegt dit niet. Mattheüs schrijft dat de Heer geboren is in Bethlehem in Judéa (2:1,5). Daarheen kwamen ook de wijzen uit het oosten. 'De ster die zij in het oosten hadden gezien, ging voor hen uit, totdat zij kwam en boven de plaats bleef staan waar het kind was' (2:9). Wat was dat voor een plaats? Een stal, zeggen velen, en daarbij denken zij terug aan de illustraties in de kinderbijbel en aan voorstellingen in de schilderkunst. Mattheüs schrijft echter: 'En toen zij het huis waren binnengegaan, zagen zij het kind met Maria, zijn moeder, en zij vielen neer en huldigden (elders vertaald: aanbaden) het; en zij openden hun schatten en boden het geschenken aan: goud wierook en mirre (2:11). In dit vers zien we dat er geen sprake is van een stal, maar van een huis. Maar de Heer hoeft toch niet perse in dat huis geboren te zijn? Dat is zo, maar hoe dan ook: de stal wordt niet genoemd, niet als geboorteplaats van de Heer, en ook niet als de plaats waar de wijzen de Heer aanbaden. Het idee dat dezen met hun drieën waren, staat overigens evenmin in de Schrift. Dat aantal zal zijn ontstaan door het drietal genoemde geschenken.

De kribbe

De kribbe wordt wel enkele keren genoemd in de Schrift, en wel door Lukas. In 2:6-7 schrijft hij: 'Het gebeurde nu toen zij daar waren, dat de dagen vervuld werden dat zij zou baren, en zij baarde haar eerstgeboren Zoon en wikkelde Hem in doeken en legde Hem neer in een kribbe (Gr. *fatnè*), omdat er voor hen geen plaats was in de herberg'. Verderop wordt de kribbe nog genoemd als herkenningsteken voor de herders (2:12,16). De Heer Jezus zelf gebruikt het woord in Luk.13:15, waar staat: 'Maakt niet ieder van u op sabbat zijn os of ezel van de kribbe los, leidt hem weg en geeft hem te drinken?'. Wat is een kribbe? Een voerbak, en geen stal¹.

¹ De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat een enkele geleerde ruimte laat voor de mogelijkheid dat *fatnè* ook 'stal' zou kunnen betekenen. De meeste geleerden weerspreken dit echter met kracht, en dat is m.i. terecht. In de oudste literaire Griekse werken die we kennen, nl. Homerus' *Ilias* en *Odyssee* (midden 9e eeuw v.C.), komt het woord al enkele keren voor en betekent het onmiskenbaar 'ruif' – een voorwerp dat ook daar uitdrukkelijk van een stal wordt onderscheiden. Er was daarna in het klassieke Grieks zelfs een bekende zegswijze, die luidde 'de hond in de kribbe / voerbak vinden' – niet in de stal; vgl. onze uitdrukking 'de hond in de pot vinden'. Zie verder de omvangrijke lijst bewijsplaatsen over het gebruik van *fatnè* in de standaardwerken Kittel, *Theological Dictionary of the New Testament*, deel IX, en Liddle & Scott, *A Greek-English Lexicon*, New Edition.

Het was ook beslist geen gewone plek om een pasgeboren baby in te leggen. Lukas beschrijft het dan ook als iets uitzonderlijks, en Maria's handelwijze als een gevolg van plaatsgebrek: een mensenbaby, ja, de Zoon des mensen wordt gelegd in een gebruiksvoorwerp voor dieren! En zo zou het blijven. Twee evangelisten vermelden de volgende uitspraak van de Heer: 'De vossen hebben holen en de vogels van de hemel nesten, maar de Zoon des mensen heeft geen [plaats] waar Hij zijn hoofd kan neerleggen' (Mat.8:20; Luk.9:58).



De os en de ezel

En de os en de ezel dan? Die werden zojuist toch genoemd in verband met een kribbe? Klopt, maar dat was een algemeen voorbeeld, en het betrof niet de kribbe waarin Maria haar Zoon legde. Er worden in de geboortegeschiedenis door Lukas geen dieren genoemd. De os en de ezel zijn het verhaal pas later binnengekomen door een vrije patristische uitleg van Jes.1:3, waar staat: 'Een rund kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester, maar Israël heeft geen begrip, mijn volk geen inzicht'.

Dit combineerde men met een detail in de sterk van de Hebreeuwse tekst afwijkende LXX-tekst van Hab.3:2, dat in mijn vertaling luidt: 'Heer, ik heb de tijding aangaande u vernomen en ik vreesde, ik heb op uw werken gelet en ik ben buiten mijzelf geraakt. In het midden van twee dieren zult u gekend worden'.

